

min çeşitli kültür meselelerine de eğilen dergi, Bursa, Kırım ve Makedonya ile Türkistan'a ait çeşitli folklorik bilgiler, örf ve âdetlerle yurt dışında kalan bir kısım sanat eserlerine dair yazılara da yer vermiştir. *Çınaraltı*, esasında Türk kültürünün, Türk tarih ve medeniyetinin çeşitli coğrafyalardaki varlığıyla meşgul olmayı milliyetçilik anlayışının temeli saymıştır. Birçok sayıda Ziya Gökalp'ten iktibaslar yapan dergi ayrıca Atatürk, Ziya Gökalp, Nâmik Kemal, Ahmed Hâşim ve Ömer Seyfettin için özel sayılar çıkarmıştır.

Yedi yıllık yayın hayatı boyunca dergide şiir, hikâye, hâtıra ve makaleleri yayımlanan belli başlı isimler şunlardır: M. Emin Yurdakul, B. Kemal Çağlar, Yahya Kemal, Şükûfe Nihal, Y. Ziya Ortaç, Nihal Atsız, Halide Nusret, Orhan Seyfi Orhon, Edip Ayel, Zeki Ömer Defne, Faruk Nafiz Çamlıbel, Halit Fahri Ozansoy, Mithat Cernat, Fazıl Ahmet Aykaç, Feyzi Halıcı, H. Nihat Boztepe, Mehmet Çınarlı, H. Namık Orkun, Z. Velidi Togan, R. Oğuz Türkkan, Nejdett Sançar, Besim Atalay, Enver Behnan Şapolyo, İsmail Hami Danişmend, Peyami Safa, Altemur Kılıç.

Derginin 59. sayısından itibaren (7 İkinci ciltin 1942) "*Çınaraltı* neşriyat" adı altında bir yayın serisi kurulmuş, bu seride Yusuf Ziya'nın *Beşik*, Orhan Seyfi'nin *Dün, Bugün, Yarın* ve H. Namık Orkun'un *Yeryüzünde Türkler* ve *Millî Türk Efsaneleri* adlı eserleri yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Musa R. Bilgi, *Çınaraltı Dergisinde Çıkan Şiirlerin Tahlili* (lisans tezi, 1975), İÜ Ed.Fak. Ktp., THT, nr. 1128; Cihat Erol, *Çınaraltı Mecmuasının Sistemik Tetkiki* (lisans tezi, 1980), İÜ Ed.Fak. Ktp.; Hasan Kolcu, *Türk Edebiyatında Hece-Aruz Münakaşaları* (doktora tezi, 1989), İÜ Ed.Fak. Ktp., THT, nr. 59; Ziya Barırcıoğlu, "Çınaraltı", *TDEA*, II, 142-143; Ömer Faruk Akün, "Atsız, Hüseyin Nihal", *DİA*, IV, 87.

KÂZIM YETİŞ

ÇIPLAK

XVIII. yüzyıl sonlarında
Tersâne-i Âmire askerlerinden
bir sınıfın adı.

III. Selim devri kaptanpaşalarından Küçük Hüseyin Paşa'nın kaptan-ı deryâlığı zamanında 1792'de onun tarafından teşkil edildiğinden bazan "Hüseyin Paşa çıplağı" diye de anılırdı. Çıplaklar kaptanpaşanın refakatinde âdeta bir merasim

Çıplak ve
çıplak çavuşu
(Ârif
Mehmed
Paşa,
*Mecmûa-i
Tevâir-i
Osmanîyye*,
İstanbul 1279,
levha V)

kıtası gibi olduklarından "kaptanpaşa çıplağı" olarak da ifade edilirdi. Sayıları fazla olmayan çıplakların tersanede özel bir görevleri vardı. Kaptanpaşa filikasında hizmet ederlerken biri baş kısmında vardacılık ve kancacılık yapar, ikisi kıç tarafında sancak yanında durur, on kadarı da kürek çekerdi.

Boylu poslu ve gösterişli gençlerden oluşturulan çıplaklar yarı çıplak dolaşırlardı. Genellikle sırtlarına al çuhadan kenarları sırma kolsuz bir yelek, bacaklarına paçaları kırmızı şeritli kısa bir şalvar giyerler, bellerinde kırmızı bir çift tabanca ile uzunca bir bıçak taşırlardı. Baldırları ve omuzla kadar kolları çıplak kalırdı. Serpuşları mavi top püsküllü kırmızı Cezayir fesiydi.

Çıplaklar sınıfı Alemdar Mustafa Paşa zamanında 1808 yılında kaldırılmıştır. Ömürleri fazla olmamakla birlikte garip görünüşleriyle halk ağzında bazı deyimlerde uzunca bir süre daha yaşamışlardır. Meselâ yersiz soyunan delikanlılar için, "Hüseyin Paşa çıplağı gibi dolaşma-ya utanmıyor musun?" denilirdi.

Çıplak tabiri yeniçerilerde hizmete girmek üzere nöbetle soyunan neferler hakkında da kullanılırdı. Fakat bunlara daha ziyade "ağa çıplağı", "kaptanpaşa çıplağı" denirdi.

BİBLİYOGRAFYA :

Cevdet, *Tarih*, VII, 369; Atâ Bey, *Tarih*, II, 193-198; Mahmud Şevket Paşa, *Osmanlı Teşkilât ve Kıyâfet-i Askeriyyesi*, İstanbul 1325, s. 89-90; Pakalin, I, 362; Midhat Sertoğlu, *Resimli Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi*, İstanbul 1958, s. 66; İst.A, VII, 3924-3925; TA, XI, 488.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

ÇİRÂĞ-I DEHLİ

(چراغ دہلی)

Şeyh Nasîrüddîn Mahmûd b. Yahyâ
(ö. 757/1356)

Çiştîyye tarikatına mensup
Hindistanlı meşhur sûfî.

673 (1274) veya 675'te (1276) Kuzey Hindistan'ın Avad şehrinde dünyaya geldi. Ailesi aslen İranlıdır. Dokuz yaşındayken zengin bir yün tüccarı olan babasını kaybetti. Annesi eğitimini sağlama konusunda büyük titizlik gösterdi. Dinî ilimleri Mevlânâ Abdülkerîm-i Şîrvânî ve Mevlânâ İftihârüddîn-i Gîlânî'den okudu. Genç yaşlarından itibaren ilimle uğraşmaktan çok kendini zühd, riyâzet ve ibadete vermeyi tercih etti. Yirmi beş yaşında dünyadan el etek çekip Avad şehrinin dışındaki ormanlarda devamlı oruç tutarak on beş yıl kadar yaşadı. Kırk veya kırk üç yaşında iken Avad bölgesinden ayrılarak Delhi'nin "sultânü'l-meşâyih" diye anılan en meşhur Çiştî şeyhi Nizâmeddin Evliyâ'nın müridleri arasına katıldı. Kısa zamanda mürsîdinin en sevdiği müridi oldu. 724'te (1324) hilâfet aldı. Çiştîler'in çok sevdiği semâi sünnete aykırı gördüğünden Nizâmeddin Evliyâ'nın semâi meclisine katılmaz, şeyhi de onun bu tavrını hoş karşıladı. Delhi'de bir müddet kaldıktan sonra Nizâmeddin'in başka bir müridi olan meşhur şair Emîr Hüsrev-i Dihlevî aracılığıyla oradan ayrılp tekrar orman ve dağlara dönmek için şeyhinden izin istediysede de Nizâmeddin ona Delhi'de kalıp karşılaştığı sıkıntılara katlanmasını tavsiye etti.

Nizâmeddin Evliyâ'nın vefatı üzerine (725/1325) onun kurduğu hankahın başına geçince Delhi'nin bütün Çiştîler'i kendisinin etrafında toplanmaya başladı. "Çırâğ-ı Dehlî" lakabını alması bundan dolayıdır. Esasen fazla kalabalıktan rahatsız olan Çırâğ-ı Dehlî, eskiden beri Çiştîler'e düşmanca davranan Delhi Sultanı Muhammed b. Tuğluk'un çeşitli baskılarına mâruz kalmaya başladı. Çiştîler'in siyasî prensipleri hükümdarlardan uzak kalmalarını gerektirirken sultan onların kendisine hizmet etmelerini istedi. Nitekim çıktığı birkaç seferde onu zorla câmedar* olarak yanına aldı; bir defa da hapse attırdı. Bu zorluklara büyük bir sabırla katlanan Çırâğ-ı Dehlî, Muhammed b. Tuğluk'un vefatından (752/1351) sonra Sultan Fîrûz'un Delhi